

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΡΙΤΗ 19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2012

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΧΗΜΕΙΑ ΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. γ

A2. γ

A3. β

A4. γ ,

A5. α. Σχολικό βιβλίο σελίδα 27, β. Σχολικό βιβλίο σελίδα 193

ΘΕΜΑ Β

B1. α.

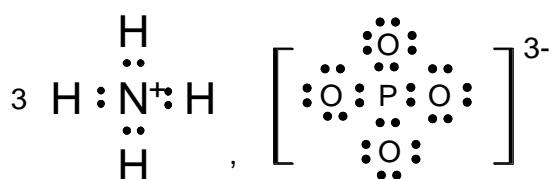
Κάνω τις ηλεκτρονιακές κατανομές των στοιχείων και βρίσκω τη θέση τους στον περιοδικό πίνακα:

$1\text{H: } 1s^1$	1 ^η ομάδα 1 ^η περίοδος
$7\text{N: } 1s^22s^22p^3$	15 ^η ομάδα 2 ^η περίοδος
$8\text{O: } 1s^22s^22p^4$	16 ^η ομάδα 2 ^η περίοδος
$11\text{Na: } 1s^22s^22p^63s^1$	1 ^η ομάδα 3 ^η περίοδος
$15\text{P: } 1s^22s^22p^63s^23p^3$	15 ^η ομάδα 3 ^η περίοδος

I) στην ίδια ομάδα, την 1^η ομάδα, ανήκουν τα H και Na. Στην ίδια ομάδα, τη 15^η ομάδα ανήκουν τα N και P.

II) στην ίδια περίοδο, τη 2^η περίοδο, ανήκουν τα N και O. Στην ίδια περίοδο, την 3^η περίοδο, ανήκουν τα Na και P.

β.

B2.

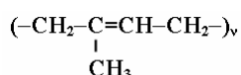
α) **Λάθος.** Ουσίες όπως η CH_3OH (μεθυλική αλκοόλη), με τιμή K_a μικρότερη από 10^{-14} δεν αντιδρούν με το H_2O . (σελίδα 112)

β) **Σωστό.** Ο σ δεσμός είναι ισχυρότερος του π , καθώς στην πρώτη περίπτωση επιτυγχάνεται μεγαλύτερη επικάλυψη τροχιακών (σελίδα 191).

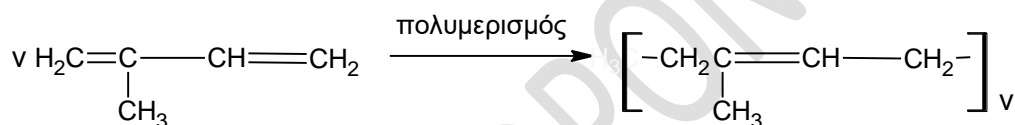
γ) **Λάθος.** Σ' ένα πολυπλεκτρονικό άτομο, πλην των ελκτικών δυνάμεων πυρήνα - ηλεκτρονίου (που καθορίζονται από τον κύριο κβαντικό αριθμό), ασκούνται απώσεις ηλεκτρονίου - ηλεκτρονίου (που καθορίζονται από το δευτερεύοντα κβαντικό αριθμό). Για το λόγο αυτό διαφοροποιούνται οι ενεργειακές στάθμες των υποστιβάδων της ίδιας στιβάδας (σελίδα 14).

δ) **Λάθος.** Κατά τον πολυμερισμό προσθήκης θα έπρεπε να έχουμε ανόρθωση του διπλού δεσμού στο πολυμερές (σύμφωνα με τα παραδείγματα του σχολικού βιβλίου), κάτι που δε συμβαίνει.

Παρατήρηση: Το πολυμερές

προκύπτει από τον πολυμερισμό του 2-μεθυλο-1,3-βουταδιενίου:

B3.

Παρουσιάζονται οι ισομερείς ενώσεις και τα δοχεία στα οποία βρίσκονται:

ουσία	$\text{I}_2 + \text{NaOH}$	Grignard	KMnO_4/H^+	Δοχείο
$\text{H}_3\text{C}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{OH}$	A, Γ, Κ	Γ, Δ, Κ	A, Γ, Δ	Γ
$\text{H}_3\text{C}-\underset{\text{OH}}{\text{CH}}-\text{CH}_3$	B, Δ	Γ, Δ, Κ	A, Γ, Δ	Δ
$\text{H}_3\text{C}-\text{CH}_2-\text{O}-\text{CH}_3$	A, Γ, Κ	Γ, Δ, Κ	B, Κ	Κ
$\text{H}_3\text{C}-\text{CH}_2-\text{CH}=\text{O}$	A, Γ, Κ	A, B	A, Γ, Δ	A
$\text{H}_3\text{C}-\underset{\text{O}}{\text{C}}-\text{CH}_3$	B, Δ	A, B	B, Κ	B

Για κάθε ένωση γράφω σε ποια πιθανά δοχεία θα μπορούσε να βρίσκεται. Το περιεχόμενο του κάθε δοχείου προκύπτει εύκολα αν παρατηρήσουμε για την ένωση ποιο γράμμα δοχείου υπάρχει και στις 3 στήλες της ίδιας σειράς του πίνακα (εκεί που συναληθεύουν, όπως παρατήρησε ένας μαθητής μου). Το Κ αντιστοιχεί σε κανένα δοχείο.

ΘΕΜΑ Γ

Γ1.

A	B	Γ	Δ	E	Z
$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{Br}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{MgBr}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{OMgBr}$	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{OH}$	$\text{CH}_3\text{CH}=\text{CH}_2$	$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{CH}_2 \\ \quad \\ \text{Cl} \quad \text{Cl} \end{array}$
$\begin{array}{c} \Theta \\ \text{H}_3\text{C}-\text{C}\equiv\text{CH} \end{array}$		$\begin{array}{c} \Lambda \\ \text{H}_3\text{C}-\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{O} \end{array}$			

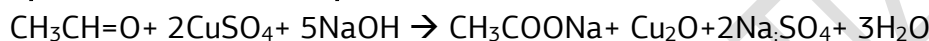
Γ2.

Θα προσδιορίσουμε τα mol της $\text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$ στο (γ):

Προσδιορίζω τα mol του Cu_2O :

$$n = m/M_r = 7,15/143 = 0,05 \text{ mol } \text{Cu}_2\text{O}$$

Προκύπτει από την αντίδραση:

Τα 1 mol $\text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$ παράγουν 1 mol ιζήματος

Τα x mol παράγουν 0,05 mol ιζήματος.

$$x = 0,05 \text{ mol } \text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$$

Θα προσδιορίσουμε τα mol του HCOOH στο (α):

Βρίσκω τα mol του KMnO_4 :

$$C = n/V \rightarrow n = C \cdot V \rightarrow n = 0,1 \cdot 0,4 \rightarrow n = 0,04 \text{ mol } \text{KMnO}_4$$

Προσδιορίζω τα mol του KMnO_4 που καταναλώθηκε για την οξείδωση της $\text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$:

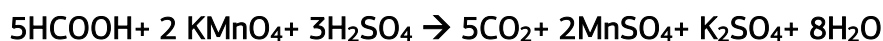
Τα 5 mol $\text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$ αντιδρούν με 2 mol KMnO_4

Τα 0,05 mol $\text{CH}_3\text{CH}=\text{O}$ αντιδρούν με x mol KMnO_4

$$\text{Άρα } x = 0,02 \text{ mol } \text{KMnO}_4$$

Προσδιορίζω τα mol του HCOOH :

Για την οξείδωση του HCOOH χρησιμοποιήθηκαν: $0,04 - 0,02 = 0,02 \text{ mol } \text{KMnO}_4$

Τα 5 mol HCOOH αντιδρούν με 2 mol KMnO_4

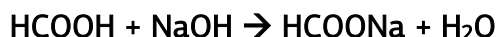
Τα x mol HCOOH αντιδρούν με 0,02 mol KMnO_4

$$x = 0,05 \text{ mol } \text{HCOOH}$$

Προσδιορίζω τα mol του NaOH που χρησιμοποιήθηκαν για την εξουδετέρωση των οξέων:

$$C = n/V \rightarrow n = C \cdot V \rightarrow n = 0,5 \cdot 0,3 \rightarrow n = 0,15 \text{ mol } \text{NaOH}$$

Βρίσκω τα mol του NaOH που απαιτήθηκαν για την εξουδετέρωση του HCOOH:

Το 1 mol HCOOH αντιδρά με 1 mol NaOH

Τα 0,05 mol HCOOH αντιδρούν με 0,05 mol NaOH

Βρίσκω τα mol CH₃COOH:

Τα mol του NaOH που εξουδετερώνουν το CH₃COOH είναι: 0,15-0,05=0,1 mol NaOH.

Το 1 mol CH₃COOH αντιδρά με 1 mol NaOH

Τα x CH₃COOH mol αντιδρούν με 0,1 mol NaOH

$$x = 0,1 \text{ mol CH}_3\text{COOH}$$

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

i)

	$\text{RCOOH} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{RCOO}^- + \text{H}_3\text{O}^+$			
Αρχικά	C		0	10^{-7}
Αντιδρούν	x			
Παράγονται			x	$10^{-7} + x$
Ισορροπία	C-x		x	$10^{-7} + x$
Προσεγγίσεις	C		x	x

Συγκέντρωση H₃O⁺ :

$$\text{pH} = 3 \Rightarrow [\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-3} \text{ M}$$

Εύρεση C:

$$K_a = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+] \cdot [\text{RCOO}^-]}{[\text{RCOOH}]} \Rightarrow 10^{-5} = \frac{10^{-3} \cdot 10^{-3}}{C} \Rightarrow C = \frac{10^{-6}}{10^{-5}} \Rightarrow C = 10^{-1} \text{ M}$$

Εύρεση mol του RCOOH:

$$C = \frac{n}{V} \Rightarrow n = C \cdot V \Rightarrow n = 10^{-1} \cdot 1 = 10^{-1} \text{ mol}$$

Εύρεση Mr του RCOOH:

$$n = \frac{m}{Mr} \Rightarrow Mr = \frac{m}{n} \Rightarrow Mr = \frac{7,4}{10^{-1}} \Rightarrow Mr = 74g$$

Εύρεση συντακτικού τύπου από το GMT του οξέος:

GMT: C_vH_{2v+1}COOH

$$Mr = 74g \Rightarrow 12v + 2n + 1 + 12 + 2 \cdot 16 + 1 = 74 \Rightarrow v = 2$$

Άρα ο συνεπτυγμένος συντακτικός τύπος του οξέος είναι ο : **CH₃CH₂COOH**

ii) Ο βαθμός ιοντισμού του **CH₃CH₂COOH** είναι:

$$\alpha = \frac{x}{C} \Rightarrow \alpha = \frac{10^{-3}}{10^{-1}} \Rightarrow \alpha = 10^{-2}$$

Δ2.

Βρίσκω τα mol του CH₃CH₂COOH:

$$C = \frac{n}{V} \Rightarrow n = C \cdot V \Rightarrow n = 10^{-1} \cdot 2 \cdot 10^{-1} = 2 \cdot 10^{-2} \text{ mol}$$

Εξουδετέρωση και υπολογισμός των mol του άλατος:

mol	2CH ₃ CH ₂ COOH + Ca(OH) ₂ → (CH ₃ CH ₂ COO) ₂ Ca + 2H ₂ O	
αρχικά	0,02	0
αντιδρούν	0,02	
παράγονται		0,01
τελικά	0	0,01

Διάσταση του παραγόμενου άλατος και παραγόμενα mol ιόντων:

mol	(CH ₃ CH ₂ COO) ₂ Ca $\xrightarrow{H_2O}$ 2CH ₃ CH ₂ COO ⁻ (aq) + Ca ²⁺ (aq)	
αρχικά	0,01	0
δίστανται	0,01	
παράγονται		0,02
τελικά	0	0,02

Με το H₂O αντιδρά μόνο το CH₃CH₂COO⁻ το οποίο είναι η συζυγής βάση του ασθενούς οξέος CH₃CH₂COOH:

Βρίσκω τη συγκέντρωση των CH₃CH₂COO⁻:

$$C = \frac{n}{V} \Rightarrow C = \frac{2 \cdot 10^{-2}}{2 \cdot 10^{-1}} C = 10^{-1} M$$

C/M	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^- + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH} + \text{OH}^-$		
αρχικά	0,1	0	10^{-7}
ιοντίζονται	ψ		
παράγονται		ψ	ψ
τελικά	0,1- ψ	ψ	$\psi + 10^{-7}$
προσεγγίσεις	0,1	ψ	ψ

Εύρεση K_b του $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-$:

$$K_a \cdot K_b = K_w \Rightarrow K_b = \frac{K_w}{K_a} \Rightarrow K_b = \frac{10^{-14}}{10^{-5}} \Rightarrow K_b = 10^{-9}$$

Εφαρμογή της K_b στην ισορροπία και εύρεση pH:

$$K_b = \frac{[\text{OH}^-] \cdot [\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}]}{[\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-]} \Rightarrow 10^{-9} = \frac{\psi \cdot \psi}{10^{-1}} \Rightarrow \psi = \sqrt{10^{-10}} = 10^{-5} \Rightarrow [\text{OH}^-] = 10^{-5} \text{ M} \Rightarrow \text{pOH} = 5$$

$$\text{pH} = 14 - \text{pOH} \Rightarrow \text{pH} = 9$$

Δ3.

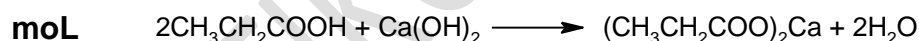
Βρίσκω τα mol στο Υ1:

$$C = \frac{n}{V} \Rightarrow n = C \cdot V \Rightarrow n = 10^{-1} \cdot 44 \cdot 10^{-2} = 44 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$$

Έστω ότι απαιτούνται ω mol $\text{Ca}(\text{OH})_2$.

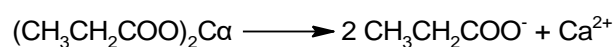
Όταν δεν ξέρουμε ποιο αντιδρών είναι σε έλλειμμα, κάνουμε διερεύνηση:

Έστω ότι $\omega = 44 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$

αρχικά	0,044	0,022	0
αντιδρούν	0,044	0,022	
παράγονται			0,022
τελικά	0	0	0,022

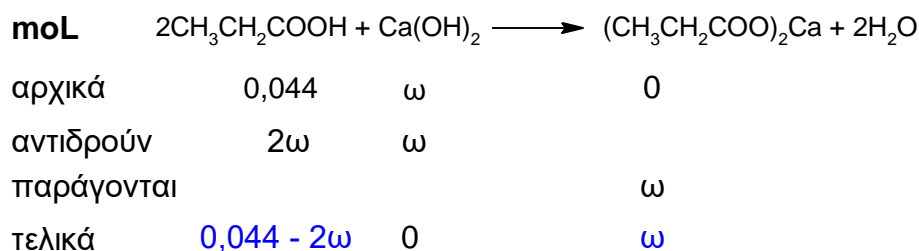
Στην περίπτωση αυτή θα παραγόταν το $(\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO})_2\text{Ca}$ του οποίου η διάσταση θα παράγει τη βάση $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-$:

Επειδή το $\text{pH}=6$, αυτό είναι άτοπο.

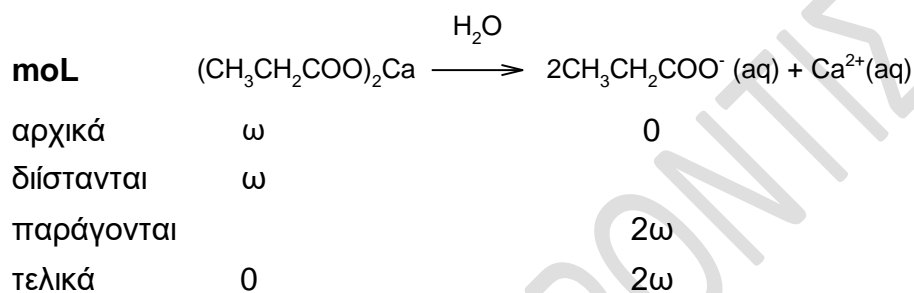
Αν η βάση $\text{Ca}(\text{OH})_2$ ήταν σε περίσσεια, τότε το διάλυμα θα ήταν ακόμη πιο βασικό (άτοπο).

Άρα σε περίσσεια πρέπει να είναι το οξύ: $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}$.

Στο τελικό διάλυμα περιέχονται το ασθενές οξύ $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}$ και το άλας $(\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO})_2\text{Ca}$ που φέρει τη συζυγή του βάση $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-$. Επειδή κατά την εκφώνηση ισχύουν οι προσεγγίσεις στα υδατικά διαλύματα των ασθενών ηλεκτρολυτών, τα συστατικά συνιστούν **ρυθμιστικό διάλυμα**.

Βρίσκω τα mol της συζυγούς βάσης:

Βρίσκω τις συγκεντρώσεις του οξέος και της βάσης στο ρυθμιστικό διάλυμα:

$$C_o = \frac{n}{V} \Rightarrow C_o = \frac{0,044 - 2\omega}{0,44} \text{ M}$$

$$C_\beta = \frac{n}{V} \Rightarrow C_\beta = \frac{2\omega}{0,44} \text{ M}$$

Εφαρμόζω τη σχέση των ρυθμιστικών διαλυμάτων:

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = \frac{K_a \cdot [\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}]}{[\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-]} \Rightarrow 10^{-6} = \frac{10^{-5} \cdot \frac{0,044 - 2\omega}{0,44}}{\frac{2\omega}{0,44}} \Rightarrow \frac{10^{-6}}{10^{-5}} = \frac{0,044 - 2\omega}{2\omega}$$

$$\Rightarrow 2 \cdot 10^{-1} \omega = 0,044 - 2\omega \Rightarrow 2,2\omega = 0,044 \Rightarrow \omega = \frac{0,044}{2,2} \Rightarrow \omega = 0,02 \text{ mol}$$

Βρίσκω τη μάζα της βάσης $\text{Ca}(\text{OH})_2$:

$$n = \frac{m}{M_r} \Rightarrow m = n \cdot M_r \Rightarrow m = 0,02 \cdot 74 \Rightarrow m = 1,48 \text{ g } \text{Ca}(\text{OH})_2.$$

Δ4.

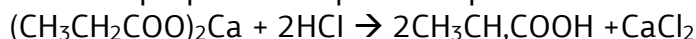
Βρίσκω τα mol των ουσιών πριν την αντίδραση στα 220mL του Υ3:

$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}$ $n_o = 0,002 \text{ mol}$,

$(\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO})_2\text{Ca}$ $n_a = 0,01 \text{ mol}$

HCl : n

Στο διάλυμα γίνεται η χημική αντίδραση:

Θεωρώ το HCl που προστέθηκε ήταν σε έλλειμμα σε σχέση με το $(\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO})_2\text{Ca}$:

(Διευκρίνιση: Τα ρυθμιστικά διαλύματα διατηρούν τη ρυθμιστική τους ικανότητα όταν η αναλογία

οξέος βάσης είναι : $\frac{1}{10} \leq \frac{C_{\text{οξέος}}}{C_{\text{βάσης}}} \leq \frac{10}{1}$. Αυτό ισχύει στην άσκηση αφού η μεταβολή του pH είναι 1)

mol	$(\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO})_2\text{Ca}$	+	2HCl	$\xrightarrow{\text{H}_2\text{O}}$	$2\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}$	+	CaCl_2
αρχικά	0,01		n		0,002		
αντιδρούν/παράγονται	n/2		n		n		
τελικά	0,01-n/2		0		n+0,02		

Εφαρμόζω τη σχέση των ρυθμιστικών διαλυμάτων:

$$[\text{H}_3\text{O}^+] = \frac{K_a \cdot [\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COOH}]}{[\text{CH}_3\text{CH}_2\text{COO}^-]} \Rightarrow 10^{-5} = \frac{10^{-5} \cdot \frac{0,002 + n}{0,22}}{\frac{0,02 - n}{0,22}} \Rightarrow \frac{10^{-5}}{10^{-5}} = \frac{0,002 + n}{0,02 - n}$$

$$\Rightarrow 2 \cdot 10^{-2} - n = 0,002 + n \Rightarrow 20 \cdot 10^{-3} - 2 \cdot 10^{-3} = 2n \Rightarrow n = \frac{18 \cdot 10^{-3}}{2} \Rightarrow n = 9 \cdot 10^{-3} \text{ mol}$$

Βρίσκω τον όγκο του διαλύματος HCl:

$$C = \frac{n}{V} \Rightarrow V = \frac{n}{C} \Rightarrow V = \frac{9 \cdot 10^{-3}}{10^{-1}} \Rightarrow V = 9 \cdot 10^{-2} \text{ L} \Rightarrow V = 90 \text{ mL}$$

Επιμέλεια: Παναγιώτης Αθανασόπουλος
Διδάκτωρ Χημικός